

Going Against the Grain: What Foods Are Prohibited on Pesach and Why?

Sources on Chametz and Kitniyot

R' Ezra Schwartz

Washington Heights Women's Beit Midrash @ Mt. Sinai

ללמוד הגמרא ממשנה פסחים ל"ה.

Identity of the Species of Grain

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לה עמוד א.

משנה. אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחטים, בשעורים, בכוסמין, ובשיפון, ובשיבולת שועל. ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה, אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. חלות התודה ורקיני נזיר, עשאו לעצמו - אין יוצא בהן, עשאו למכור בשוק יוצאין בהן.

גמרא. תנא: כוסמין מין חיטין, שיבולת שועל ושיפון - מין שעורין. כוסמין - גולבא, שיפון - דישרא, שיבולת שועל - שבילי תעלא. הני - אין, אורז ודוחן - לא. מנהני מילי? אמר רבי שמעון בן לקיש, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: אמר קרא [דברים טז] לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ - אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון . מתניתין דלא כרבי יוחנן בן נורי, דאמר: אורז מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת. דתניא: רבי יוחנן בן נורי אוסר באורז ודוחן, מפני שקרוב להחמיץ. איבעיא להו: שקרוב להחמיץ - דקדים ומחמיץ, או דילמא - קרוב להחמיץ הוי, חמץ גמור לא הוי. תא שמע, דתניא, אמר רבי יוחנן בן נורי: אורז מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. וכן היה רבי יוחנן בן נורי אומר: קרמית חייבת בחלה. מאי קרמית? - אמר אביי: שיצניתא. - מאי שיצניתא? - אמר רב פפא: שיצניתא דמשתכחא ביני כלניתא.

Soncino translation found at <http://halakhah.com/pdf/moed/Pesachim.pdf>

MISHNAH. These are the commodities with which a man discharges his obligation on Passover: with wheat, with barley, with spelt, with rye and with oats.

GEMARA. A Tanna taught: Kusmin [spelt] is a species of wheat; oats and rye are a species of barley; kusmin is gulba; shipon is dishra; shiboleth shu'al is foxears.

רש"י מסכת פסחים דף לה עמוד א

שיבולת שועל - אביינ"א, שיבולת שלה עשוי כזנב שועל.
שיפון - שיגל"א

בית הבחירה למאירי מסכת חלה פרק א

אמר המאירי: כוסמין הוא מין אחד ממוצע בין מין חטים ומין שעורים אבל הוא ממין החטים עד שקורין לה חטה מדברית והוא הנקרא בלע"ז אשפילט"א ושבלת שועל והוא מין אחד של שעורים הנקרא בלשון לע"ז שיגל"י והוא ממין השעורים גם כן

Study Guide to Economic Botany: Plants in our World, Beryl Simpson

The **oats** (*Avena*) are a genus of 10-15 species of true grasses (family Poaceae). They are native to Europe, Asia and northwest Africa. One species is widely cultivated elsewhere, and several have become naturalized in many parts of the world. All oats have edible seeds, though they are small and hard to harvest in most species.

"What is Chametz?: The Five Grains" Wikipedia.org

According to a mistranslation that occurred during the two thousand years of Exile, *chametz* was thought to be the grain species common in Europe: wheat, barley, spelt, rye and oats, however as more accurate historic and botanical evidence comes to light by Israeli researchers, scholars today propose that only the 'five grain species' native to the Land of Israel can become chametz. They are:

- Shippon (shifon) - einkorn (*Triticum monococcum*)

- Kussemet - emmer (*Triticum dicocon*)
- Chittim - durum wheat (*Triticum durum*) and bread wheat (*Triticum aestivum*)
- Se'orim - two and six row barley (*Hordeum vulgare*)
- Shibbolet shual - oats (*Avena sativa*)

Spelt and rye did not grow in the Land of Israel in the biblical period. Since spelt (*Triticum spelta*) is a type of wheat genetically related to bread wheat it is prohibited as well. Rye should not be eaten since it closely resembles wheat and can be mistaken for wheat, and it was considered chametz during Exile, even though it did not grow in ancient Israel. According to the Talmud, when any other grain is exposed to water it begins to decay or rot, and does not rise (sirachon).

Oat Matza and Celiac Disease

תשובות והנהגות[מאת ר. משה שטרנברך, אב בית דין, עדה החרדית] כרך א סימן שב

ולענין עצם הבעיה של אכילת מצה למי שאסור לו חטים, שמעתי שאופין היום במיוחד מצות שמורה משבולת שועל (קווקער) ויוצאין בזה שזה מחמש מינים, ובקובץ "שערי ציון" (אלול תשמ"ח) הוכיח שהקווקער שלנו אינו השבולת שועל שהרי הקווקער אינו מחמיץ כלל, וטועים העולם שקווקער הוא מחמשת מינים, ואם כן לידיה אין יוצאין בזה ידי חובת מצה, וצריך לחפש מין אחר שלא יזיק.

Additional Sources can be found <http://torahmusings.com/2011/08/oat-matzah/> and http://www.crcweb.org/kosher_articles/Celiac%20-%20A%20Guide%20to%20Halachic%20Observance%20%28JoHaCS%202010%29.pdf

Rice and Kitniyot

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

מאי שני תבשילין? אמר רב הונא: סילקא וארוזא. רבא הוה מיהדר אסילקא וארוזא, הואיל ונפיק מפומיה דרב הונא. אמר רב אשי: שמע מינה דרב הונא: לית דחייש להא דרבי יוחנן בן נורי. דתניא, רבי יוחנן בן נורי אומר: אורז מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח

חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף לה עמוד א

הני אין אורז ודוחן לא וכו' עד יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ [גמרא פסחים לה.]. יש [ש]פי' דה"ק שאינם באין לידי חמוץ גמור להתחייב עליה כרת אלא לידי נוקשה ואיכא עליהו איסור דרבנן מחמץ, אבל מצינו מנהג פשוט בכל ספרד שאוכלין בפסח אורז מבושל וסומכין בזה על דברי הגאונים שאמרו שאינן מחמיצין כלל וכדאמרין שאין באין אלא לידי סירחון ולא קאמר שהם נוקשה, וכן משמע מהא דגרסין בנוסחי דוקני מתני' דלא כר' יוחנן וכו' עד ר' יוחנן אוסר באורז וכו' ומדקאמרין ר' יוחנן אוסר ש"מ דמתני' שרי לגמרי, וכן הלכה, ומ"מ צריך להזהר מאד שהרי נמצא עם האורז ממין הכוסמין תמיד ואם נשאר שם אפי' גרגיר אחד נמצא שנאסר הכל בבשולו במשהו, ולכן צריך לבדוק אותו פעם אחר פעם בעיון גדול, דהא לאו אחזקי איסורא הוא כיון דמילתא דשכיחא טובא, והרבה מן החסידים נמנעו מלאכול מהם בפסח מבושלים מפני ערבובים שעולה עמהם, גם זה להרי"ט ז"ל.

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף לה עמוד א

הני אין אורז ודוחן לא. פירש"י ז"ל אורז מיל ודוחן פניץ וחכמי הצרפתים אמרו מדלא ממעט אלא הני שבאין לידי סרחון. ש"מ דשאר מינין אסורין וכלל נתנו לדבריהם כל שנתפח בבשולו אסור לבשלו בפסח דקצת המץ יש בו ולפיכך אסור תבשיל האורז ותבשיל הזרעוני' והא ליתא דאורז היינו ארוז שאנו קורין כן. תדע דאמר' במסכת ראש השנה מי שנלקט ביד יצא אורז שאינו נלקט ביד אלא פרכין פרכין וכן הוא לקיטת האורז שהיום קוצרין שבולת אחת ולמחר אחרת. ואפילו לדבריהם נמי הני תרי מיני לרביתא נקטינהו דאפי' הני דקרובין למין דגן אינן באין לידי חימוץ כל שכן שאר מינין. הלכך כל שאר מינין מותרים.

Compare location of Raavad's note in Migdal oz with the way it appears in our texts

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ה הלכה א

אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד, והם שני מיני חטים שהן החטה והכוסמת, ושלשת מיני השעורים שהן השעורה ושבולת שועל והשיפון, אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון.

הלכה ב

חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים לעולם אינם באין לידי חמוץ אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח הבצק הרי זה מותר באכילה, שאין א' מי פירות מחמיצין אלא מסריחין, ומי פירות הן כגון יין וחלב ב' ודבש וזית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים ומשקין, והוא שלא יתערב בהן שום מים בעולם, ואם נתערב בהן מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין. [השגת הראב"ד] אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח כל הבצק הרי זה מותר באכילה. א"א אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו דנהי דאין עושין חמץ גמור ואין חייבים על חמוצו כרת אבל נוקשא הוי מיהת ואסור.

מגדל עוז הלכות חמץ ומצה פרק ה

אין (אסור משום חמץ) [באין לידי חמוץ] כו' עד מסריחין: כתב הראב"ד ז"ל אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים וכו': ואני אומר זה מחלוקת ישנה היא והלכות פ' כל שעה (דף ל"ה) מורה כר"מ ז"ל ורבותיו והעומדים בשיטתו וגם רבותי נ"ע היו חלוקין בו ומורי הרשב"א ז"ל היה נוהג בו היתר לעצמו וכ"ש שהיה מורה לאחרים ושאר רבותי הצרפתים נ"ע היו נוהגין בו חומרא ואני אחריהן נהגתי חומרא לעצמי ומיקל אני לאחרים כר"מ ז"ל בהוראתי כצורת ההלכה על בוריה:

Provence

ספר המנוחה הלכות חמץ ומצה פרק ה

כתב הרב אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולין ועדשין וכיוצא בהן אין בהם משום חמץ ואפילו לש קמח אורז כו'. אמר המפרש אורז ודוחן קבלנו בהם והוא האמת שהם נקראים חשומיל ואע"פ שרש"י פירשם בפרק כיצד מברכין בענין אחר, וכתוב בספר המנהגות ונהגו כל העולם שלא לאכול זרעונים בפסח מפני שהן מחמיצין ועל כן נקראין חימצי ע"כ ולא מסתבר לומר שיהיה המנהג תלוי באיסור כלל שאין בשום קטניות בעולם שום חימוץ אלא מפני שאין דרך לאכול קטניות במועד שהרי כתוב ושמחת בחגך ואין שמחה באכילת תבשיל קטנית ותו דהא אשכחן דפריש במסכת חולין בפרק אלו טרפות בשמעתא דריסוק אברים חומצי פיישולש חיפשני סידירש ואין ספק שאם רצה לאכול זרעונים בפסח וכיוצא בו משאר מיני קטניות מותר ואין בזה חשש איסור כלל ואעפ"י שנהגו דהא אמרינן בירושלמי פרק מקום שנהגו כל דבר שמותר וטועה בו באיסור נשאל ומתירין לו. אחר זה מצאתי כתוב שי' מין אחד הנקרא ויצאש והם מגרגרים של חטה שמשתנים בארץ בתבניתם וטבעם כמין הזזנין שבשנה שאינה של ברכה יוצאת התבואה מדרך היושר וחוזרת זזנין מלשון כי זנה תזנה הארץ. ובשנה גשומה חוזרת התבואה ויצאש וקורין אותה ויצאש פורמנטלש ועל כן אסרו כל קטניות וזה הטעם יש לו:

Sephard

בית יוסף אורח חיים סימן תנג

ויש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות וכו' וחומרא יתירה היא זו. גם רבינו ירוחם (נ"ה ח"ג מא.) כתב אותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושל בפסח מנהג שטות הוא זולתי אם הם עושים להחמיר על עצמם ולא ידעתי למה עכ"ל: ובהגהות מיימוניות פרק ה' (ה"א דפו' קושטא) כתב בשם סמ"ק (סי' רכב עמ' רלא הגהות הר"ף אות יב) על הקטניות כגון פולים ועדשים יש נוהגים איסור לאכלם בפסח וכן ה"ר שמואל מאוירא אבל ה"ר יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר וקשה מאד הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור (עי' פסחים נ:.) ונראה שלא נהגו בו איסור משום חימוץ דלא טעו אינשי בזה דתינוקות של בית רבן יודעין אותו דבפירוש אמרינן בגמרא

(לה.) דאינו בא לידי חימוץ אלא חמשה מינים בלבד אלא אסרום משום דדגן מעשה קדרה וקטנית מעשה קדרה גזירה הא אטו הא וגם יש מקומות שעושין פת מקטנית ואתי לאיחלופי בדיוסא שהוא מעשה קדרה אבל מיני ירקות דלא דמי לדגן כלל לא אתי לאיחלופי וגם פעמים תבואה מעורבת בהם ואי אפשר לבררו יפה והחרדל כמו כן יש לאסרו בפסח משום דהוא מידי דמידגן (עי' נדרים נה.) אף על גב דבימיהם היה מותר מכל מקום עתה יש להחמיר בדורות הללו שאינם בקיאים כל כך באיסור והיתר כדורות הראשונים כדפירש רב סעדיה גאון עכ"ל וגם המרדכי כתב בפרק כל שעה (סי' תקפח) כל זה בשם סמ"ק (שם) ולית דחש לדברים הללו זולתי האשכנזים:

Germany and Reasons for the Practice

ספר מצוות קטן, הגהות רבינו פרץ מצוה רכב

ועל הקטניות כגון פוי"ש ופול"ש ורי"ש ועדשים וכיוצא בהם רבותינו נוהגים בהם איסור שלא לאוכלם בפסח כלל, וכן נראה כמדומ' ששמעתי על הפול"ש שלא לבשל" בפסח כי אם במים רותחים מתחלת נתינתן בקדרה, וגדולים נוהגים בהם היתר, ומורי רבינו יחיאל היה נוהג לאכול בפסח פול הלבן שקורין פווי"ש וגם היה אומר כן בשם גדולים, ומביא ראיה דאפילו באורז דחשיב ליה רבי יוחנן בן נורי מין דגן לגבי חימוץ, קאמר תלמודא לית דחש לה להא דרבי יוחנן מיהו קשה הדבר מאד להתיר דבר שנוהגין בו העולם איסור מימי חכמים הקדמונים דמסתמא לא נהגו בו איסור מחמת חימוץ עצמו דלא טעו בדבר שהתינוקות של בית רבן שלמדו ההלכה יודעין דאיכא בהדיא בפסחים דאין בא לידי חימוץ כ"א מה' המינין, ולכך נראה לקיים המנהג ולאסור כל קטנית בפסח, ולא מחמת חימוץ עצמו כי טעות הוא לומר כן אלא מטעם גזירה הוא דכיון דקטנית מעשה קדרה הוא, ודגן נמי מעשה קדרה הוא כדיוסא אי הוי שרינן קטנית אולי אתי לאיחלופי ולהתיר דיוסא, כיון דאידי ואידי מעשה קדרה הוא, וגם מידי דמידגן הוא כמו חמשת המינים, כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים דקרי לקטנית מידי דמידגן וגם יש מקומות שרגילים לעשות מהם פת כמו מחמשת המינים ולכך אתי לאיחלופי לאותן שאינן בני תורה ולא דמי למיני ירקות כגון כרוב וכרשין וכיוצא בהן דהנהו לא דמי כלל לדגן ולא אתי לאיחלופי ומנהג הגון הוא ליזהר מכל קטנית כדפרי', ואפילו מחרדל משום דהוי מידי דמידגן, אף על גב דתלמודא שרי אורז זהו דוקא בימיהם שהיו כולם בקיאים בהלכות איסור והיתר, אבל עכשיו בדורות אחרונות ודאי יש לגזור כדפרי', וגם זה הטעם פירש רבינו סעדיה גאון גבי דין יולדת שחילק בין דורות הראשונים לדורות אחרונים, ואפילו ליתנם במים רותחין מתחלה יש לאסור דילמא אתי לאחלופי לתתן במים קרים.

מרדכי מסכת פסחים פרק כל שעה

וקטנית כגון אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהם אין בהם משום חימוץ ולא עוד אלא אפילו לש אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חימוץ עכ"ל ועל כ"נ להתיר מאכל שמוכרין מוכרי הבשמים שקורין רי"ז ופי' בערוך שהוא אורז ואנו אומרים בפרק ערבי פסחים [דף קיד ב] שמע מינה לית דחש להא דא"ר יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא ואפילו לדברי רש"י שפי' אורז מיליי"ו מכל מקום אינו מחמשת המינין תדע מדלא חשיב ליה בברייתא בגמרא [ברכות ד' לז א] אמנם גיסי ה"ר יצחק מקורבול כתב בספר המצות הקצר אשר יסד נראה לי לקיים המנהג ולאסור כל קטניות בפסח ולא מטעם חימוץ כי טעות הוא בידם כדפרשית אלא משום גזירה הוא דכיון דקטניות מעשה קדרה היא ודגן נמי מעשה קדרה כדיוסא אי הוי שרינן קטניות דילמא אתי לאיחלופי להתיר דיוסא דאידי ואידי מעשה קדרה וגם מידי דמידגן [הוא] כגון חמשת המינין כדאי' בפ' הפועלין [ב"מ דף פח ב] דקרי לקטניות מידי דמידגן וגם יש מקומות שרגילים לעשות מהן פת כמו מחמשת המינין ולכך אתי לאיחלופי לאותם שאינן בני תורה ולא דמו למיני ירקות כגון כרוב וכרשין וכיוצא בהן דהני לא דמו כלל לדגן ולא אתי לאיחלופי ומנהג הגון הוא ליזהר מכל קטניות ומכל דבר שקורין ליגו"ם וגם חרדל נכון לאסור משום דהוא מידי דמידגן אע"ג דתלמודא שרי אפי' אורז זהו דוקא בימיהם שהיו בקיאים כולן (במצות) [בהלכות] איסור והיתר אבל השתא בדורות האחרונים גזרו כדפרשית וכיוצא בזה הטעם פירש רב סעדיה גאון גבי דין לידה בזוב שחילק בין דורות הראשונים לדורות האחרונים ואפילו ליתנם במים רותחין נכון לאסור דילמא אתי ליתנו במים קרים עכ"ל גיסי ורבינו ברוך ורבינו שמשון מאוירא לא היו אוכלין מיני קטניות בפסח אבל ה"ר יחיאל מפרי"ז היה רגיל לאכול פול הלבן שקורין פיי"ש ומעשה בא [רמז תקפט] שנמצאת חטה בחומץ והורו להתיר כדאמרין שורן בחומץ וחומץ צומתן:

ספר האגור הלכות הגעלה סימן תשמה

מאורז ומדוחן ושאר מינין שאינן מחמשה מיני דגן מותר לעשות מהן תבשיל, וכן בכל מיני קטניות ויש אוסרין. לפי שמיני חטין מתערבין בהם ולא נהגו כן. ואני המחבר ראיתי חסידי אשכנז וכל חכמים נזהרין מלאכול כל מיני קטניות בפסח.

Other Possible Source

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מ עמוד ב

רב פפי שרי ליה לבורדיקי דבי ריש גלותא לממחה קדירה בחסיסי. אמר רבא: איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי? איכא דאמרי: רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי.

תוספות שם

רבא מחו ליה קידרא בחסיסי - פ"ה קימחא דאבישונא וקשה דהא לעיל (דף לט:) אסרינן וליכא מאן דפליג ונראה לר"י כדפירש בערוך בחסיסי קמח של עדשים דאין דרכם לבא לידי חימוץ כל כך.

Controversy over Kitniyot in Ashkenaz

שו"ת בשמים ראש המיוחס להרא"ש סי' שמ"ח

ומה ששאלת בדבר הקטניות והאורז והדוחן בפסח שמקצת רבני אשכנז אוסרים וכן המנהג במקצת קהלות וכו'

תשובה זרות הוא זה שהדבר מפורש בגמרא להיתר ולא נודע לנו בשום מקום שום ב"ד שעשו בדבר תקנהאין לנו לחפש טעם וזכות למה שעשו מקצתוקרוב הדבר שמן הגרושין והבלבולים נשתקע ענין זה וכו' היה בתוכם עדה קטנה של קראים שנתגרשו והם לא ידעו שום חילוק בין לחם ללחם וכו' וביותר משום עניים וגללים שאין להם בשר ולחם לשבוע כל ימי המועד וכו' והמחמירים עתידים ליתן את הדין

ספר מור וקציעה להרב יעקב עמדין

ומעידני על אמ"ה זצ"ל כמה צער נצטער אותו צדיק על זאת כל חג המצות היה מתרעם ואומר אי איישר חילי אבטליניה למנהג גרוע הלז שהיא חומרא דאתיא לידי קולא ונפק מיניה חורבא ומכשול באיסור חמץ גמור

Halachah L'Maaseh

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תנג סעיף א

אלו דברים (א) שיוצאים בהם ידי חובת מצה, בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון, (ב) והמנהג ליקח לכתחלה חטים, (מהרי"ל), (ג) אבל א לא באורז (ד) ושאר מיני [א] קטניות, וגם אינם באים (ה) לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל. הגה: ויש אוסרים (טור והגהות מיימוני פ"ה ומרדכי פ' כל שעה. והמנהג באשכנז להחמיר, (ז) ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד (ח) אם נפלו (ט) תוך התבשיל. (י) וכן ב מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם. (יא) ואין אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל. (יב) וכן ג מותר להשהות מיני קטניות בבית (ת"ה סי' קי"ג). וזרע אקליז"א (מהרי"ל) ואני"ס אליינד"ר אין מיני קטניות, (יג) [ד] ומותר לאכול בפסח, כן נ"ל.

משנה ברורה

(ו) ויש אוסרים - לא מעיקר הדין הוא אלא חומרא שהחמירו עליהם וכדמסיים לקמיה וטעם חומרא זו משום שלפעמים תבואה מעורב במיני קטניות וא"א לברר יפה ואתי לידי חמוץ כשיאפם או יבשלם ועוד שכמה פעמים טוחנים האורז ושאר מיני קטניות לקמח וכמה פעמים אופין ג"כ מהם לחם ואיכא הדיוטים ועמי הארץ טובא שלא יבחינו בין קמח זה לקמח של מיני דגן ובין פת לפת של מיני דגן ואתי לאקולי גם בפת וקמח של מיני דגן לפיכך

החמירו עליהם לאסור כל פת וכל תבשיל ואפילו לבשל אורז וקטניות שלמות ג"כ אסרו משום לא פלוג ועוד ברורה סימן תנג דדילמא נמצא בהם גרעינין של מיני דגן וכנ"ל ועיין עוד בבה"ל:

(ז) ואין לשנות - ואפילו באחרון של פסח ג"כ אין להקל בזה ומ"מ בשעת הדחק שאין לאדם מה לאכול מותר לבשל כל המינים חוץ מה' מיני דגן ומ"מ גם בכגון זה יקדים קטניות לאורז ודוחן ורעצקע שהם דומין יותר לה' מינים ושייך בהו טפי למיגזר [ופשוט דה"ה לחולה אף שאין בו סכנה דמותר לבשל לו אם צריך לזה] אלא דצריך לבדוק ולברור יפה יפה בדקדוק היטב שלא ימצאו בהם גרעינים מה' מיני דגן וכתב החתם סופר בתשובה סי' קכ"ב דאפילו במקום שיש להתיר מ"מ יחלטנו לכתחלה ברותחין דכל מה דאפשר לתקן מתקנינן וכ"כ הח"א:

(ח) אם נפלו וכו' - דבהא לא נהגו להחמיר ומ"מ אותן גרגרין שמוצאין צריך לזרוקן אם לא שאינו ניכר:

(ט) תוך התבשיל - ומיירי שיש עכ"פ רוב בהיתר דאל"כ לא מיקרי תערובות כלל והוי כאוכל תבשיל מקטניות עצמה:

שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות פסח סימן תנג סעיף ה

ואפילו במיני קטניות לא נהגו אלא איסור אכילה אם נפלו עליהם מים בענין שכיוצא בזה בה' מיני דגן אסור מעיקר הדין אבל מותר להנות מהם בפסח וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם (אבל השמנים שאינם נעשים ממיני קטניות מותרים אפילו באכילה) אפילו על השלחן שאוכלים עליו ואין חוששין שמא יפול מהשמן לתוך התבשיל שאף אם יפול לתוכו מעט שמן הרי הוא מתבטל בתוכו ברוב כיון שמנהג איסור זה אינו אלא חומרא בעלמא ואף על פי שקודם עשיית השמן כותשין אותו במכתשת ששורין בה שעורים לפעמים מכל מקום אין טעם שעורים הבלוע במכתשת נפלט לתוך השמן על ידי כתישתו בתוכה כיון שאינו דבר חריף

When Worlds Collide: Ashkenazim who vist Sefardim

שו"ת יחוה דעת חלק א סימן ט

ובדבר אם מותר לאחינו האשכנזים שנהגו איסור באכילת אורז וקטניות בפסח, להאכיל מהם את הילדים שלא הגיעו למצוות, הנה בגמרא (יבמות קי"ד ע"א) למדנו מריבוי הפסוק אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, להזהיר גדולים על הקטנים, שאסור להאכיל התינוקות דבר איסור. ונחלקו הראשונים אם הדין הזה נוהג גם במאכל האסור מדברי סופרים, שהרמב"ם (בפרק י"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה כ"ז) כתב, שאפילו דבר האסור מדברי סופרים אסור להאכיל בידים את התינוקות. והרשב"א בתשובה ח"א (סי' צ"ב) סובר שאיסור דרבנן מותר להאכיל לתינוק. וכ"כ הר"ן (שבת קכ"א ע"א). וכן דעת רבינו ישעיה מטראני (שבת קל"ט ע"א) ע"ש. ומרן השלחן ערוך או"ח (סי' שמ"ג) פסק לאסור כדעת הרמב"ם. (וע' בתשובת ר' עקיבא איגר סי' ט"ו, ובמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג חיו"ד סי' ג' ואכמ"ל). אולם דבר שאין איסורו אפילו מדברי סופרים, אלא רק מכח מנהג לגדר וסייג, כמו איסור אורז וקטניות בפסח, נראה שאין מקום לאסור להאכילו לתינוקות שלא הגיעו למצוות, וכיוצא בזה כתב בשו"ת שם אריה (חלק אבן העזר סוף סי' צ"ה), שאף למ"ש הרמ"א בהג"ה (או"ח סי' תס"ז סעיף ה') שהמנהג שלא לאכול פירות יבשים בפסח, שיש לחוש שמא נתנו אותם לייבשם בתנור שאפו בו חמץ. מכל מקום לכל הדעות ראויים הם לקטנים, כיון שמנהגם זה הוא רק חומרא בעלמא ע"ש. וכ"כ בשו"ת קול מבשר (סי' ע"ח) ע"ש. גם בשו"ת אגודת אזוב מדברי (סי' י"ב) כתב, שאפילו הרמב"ם שאסר להאכיל לתינוק דבר האסור מדברי סופרים, מודה שבאיסור שאין לו עיקר מן התורה כגון בישולי גוים מותר להאכילו בידים. ואין בזה איסור כלל ע"ש. וכן הובא בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת בישולי גוים אות ט"ו). והדבר ברור שהמנהג שנהגו להמנע מאכילת אורז וקטניות בפסח, לא עדיף מאיסור בישולי גוים, שהרי כתב הרמ"א בהג"ה /א"ח/ (סי' תנ"ג), שאף למנהגם אם נפלו בתוך התבשיל אין אוסרים בדיעבד, והסכימו האחרונים שיש להתיר אפילו אין ס' כנגדם. וכמ"ש החק יעקב והאליה רבה שם. וכן הסכים בשו"ת זרע אמת ח"ג (סי' מ"ח), ומטעם שאין מנהג זה אלא לזהירות וחומרא בעלמא. ולכן דן הזרע אמת שם להתיר לבשל בכלים שנתבשל בהם אורז או מיני קטניות, עש"ב. (וע' בכף החיים סי' תנ"ג ס"ק כ"ז). ואילו באיסור בישולי גוים נפסק בשלחן ערוך יו"ד (סוף סי' קי"ג) שהכלים שנתבשל בהם בישולי גוים צריכים הכשר. (ועיין בנימוקי יוסף יבמות פ"ב ע"א). ולכן נראה שמותר לתת

לתינוקות בפסח אורז או קטניות מבושלים, כשהם צריכים לכך. (ולכתחילה יש לייחד כלים מיוחדים לצורך זה, כדי שלא ישתמשו בכלים ההם עצמם לצורך אנשים גדולים).

Can new foods become kitniyot? The case of peanuts and quinoa

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן סג

בענין פינאט אם יש בו חשש איסור מנהג קטנית כ"ד אדר תשכ"ו. מע"כ ידידי מהר"ר יעקב גאלדמאן שליט"א.

הנה בדבר הפינאט שכתבתי שבהרבה מקומות אכלו אותם בפסח וכתר"ה תמה בטעם הדבר משום ששמע שעושין ממנו באיזה מקום גם קמח וגם שמע שזרעין בשדות כשאר קטניות, אבל ידע כתר"ה שאין זה ענין כלל, שכל הדברים העושין מהם קמח נאסרו ממנהג זה, דאין לך דבר העושין ממנו קמח כתפוחי אדמה לא רק במדינה זו אלא גם ביוראפ במקומותינו וגם בדורות הקודמים ומעולם לא חשו לאסור זה. וכן הטעם שמיני חטים מתערבין בהם שכתב הטור נמי אינו כלל שכל המינים שיש לחוש למיני חטים ושעורים שיתערבו נהגו לאסור, דהא עניס וקימעל שמתערבין בהן מיני חטים ושעורים כמפורש בט"ז סק"א ובמג"א סק"ג וגם איתא שם דקשה לבדוקם ובח"י סק"ט כתב שלא יסמוך על בדיקת נשים וקטנים מצד קושי הבדיקה, ומ"מ לא אסרום כמפורש ברמ"א, וחרדל כתב הרמ"א בסימן תס"ד שנוהגין לאסור דהוי כמיני קטניות אף שאין בו הטעמים. ולכן אין לנו בדבר אלא מה שמפורש שנהגו לאסור וכן מה שידוע ומפורסם. וגם יש ליתן טעם דדין מה שנאסר במנהג הא אין זה דבר הנאסר בקבוץ חכמים, אלא שהנהיגו את העם להחמיר שלא לאכול מינים אלו שהיה מצוי לאוכלם מפני הטעמים דחשש מיני דגן שנתערבו שקשה לבדוק ומפני שעושין קמחים, אבל כיון שלא תיקנו בקבוץ חכמים לאכול דברים שיש חשש שיתערב בהן מיני דגן ודברים שעושין מהם קמח, אלא שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים לא נאסרו אלא המינים שהנהיגו ולא שאר מינים שלא הנהיגו מפני שלא היו מצויין אז, שלכן תפוחי אדמה שלא היו מצויין אז כידוע ולא הנהיגו ממילא לאוסרם אינם בכלל האיסור דאלו מינים שנהגו לאסור אף שיש אותו הטעם ממש דאין למילך ממנהג לאסור גם דבר שלא נהגו לאסור, וכשנתרבו תפוחי אדמה במדינותינו לא רצו חכמי הדור להנהיג לאוסרן, אולי מפני הצורך, ואולי מפני שהטעמים קלושים, עיין בב"י ר"ס תנ"ג, שהר"י קרא לזה מנהג שטות, וגם משמע שהר"ר יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר אף במקום שנהגו איסור דהרי ע"ז כתב וקשה הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור, לכן חכמי הדורות האחרונים לא רצו להוסיף לאסור עוד המינים שניתוספו אח"כ רק שא"א להתיר מה שכבר נהגו לאיסור. וכן בעניס וקימעל אפשר לא היו מתחלה רגילים לזרעם במקום שזרעו מיני דגן ולא היה טעם להנהיג איסור ולכן אף אח"כ שהתחילו לזרעם במקום שזרעו מיני דגן שלכן צריכים בדיקה לא רצו לאוסרם שוב. ולכן גם הפינאט לא אסרו בהרבה מקומות עוד מכ"ש. ובמקום שליכא מנהג אין לאסור כי בדברים כאלו אין להחמיר כדאיתא בח"י. ולאלו שיש להם מנהג ביחוד שלא לאכול פינאט אסור גם בפינאט אבל מספק אין לאסור. ולכן שייך שיתן הכשר שלא נתערב שם חמץ ויאכלו אלו שלא נהגו בזה איסור. וכן ראיתי שנותנים הכשר על פינאט אויל מהאי טעמא. ידידו, משה פיינשטיין.

“Quinoa”, Wikipedia.com

Quinoa a species of goosefoot (*Chenopodium*), is a grain-like crop grown primarily for its edible seeds. It is a pseudocereal rather than a true cereal, or grain, as it is not a member of the true grass family. As a chenopod, quinoa is closely related to species such as beets, spinach and tumbleweeds.

“Quinoa: The Grain that’s Not”, www.star-k.org

Kosher for Passover Status: Quinoa was determined to be Kosher L'Pesach. It is not related to the *chameishes minei dagan*-five types of grain products, nor to millet or rice. Quinoa is a member of the "goose foot" family, which includes sugar beets and beet root. The Star-K tested quinoa to see if it would rise. The result was as *Chazal* termed, *sirchon*; the quinoa decayed - it did not rise. However, recent investigations have found that there is a possibility that Quinoa grows in proximity to certain grains and processed in facilities that compromise

Quinoa kosher for Passover status. **Therefore, Quinoa should only be accepted with reliable Kosher for Passover supervision.**

Peninei Halacha, R. Elazar Melamed

Regarding quinoa, some are strict due to its similarity to some types of *kitniyot*. Some are lenient since the customary prohibition does not apply to quinoa, which entered our diets only recently. Moreover, its seeds are much smaller than those of cereal grains, making them easy to distinguish. Stringency is commendable, but those who practice leniently have authorities upon whom to rely, on condition that they thoroughly inspect the quinoa. Potato flour is permitted on Pesach. There is no contention that based on the customary prohibition of *kitniyot* anything from which flour can be made should be forbidden. Rather, the custom only includes what the great Ashkenazic Rishonim forbade. Since potatoes had not yet arrived in Europe then, they are not included in the prohibition (*ibid.*).